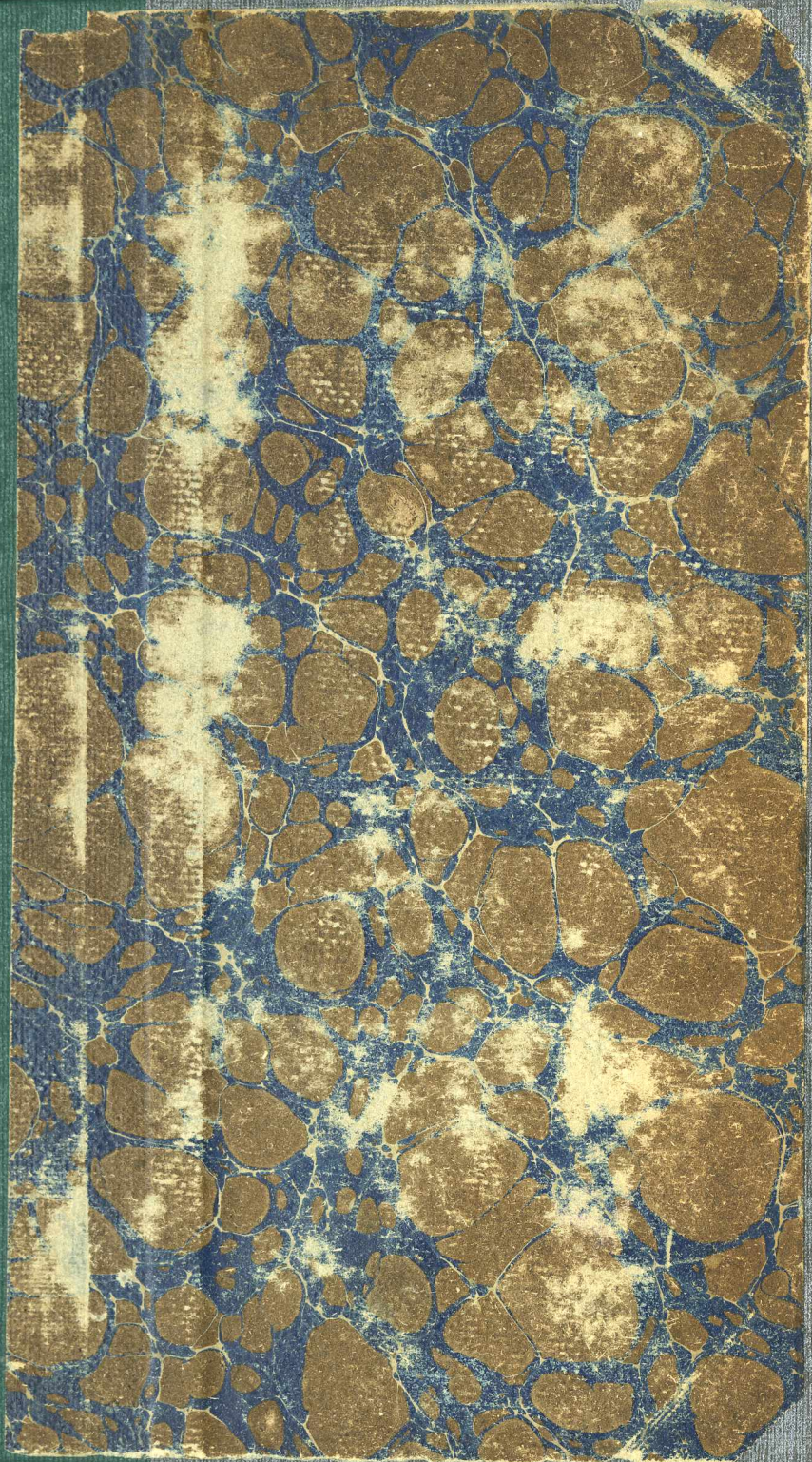

Politikai
röpiratok.

113.

113
925

RÖVID

ÉRTEKEZÉS-JAVALLAT

ARRÓL

MIKÉP? VAGY MI FONDBÓL LEHETNE?

AZ ELŐREGÜLT, VAGY HIVATAL FOLYTATÁSÁRA AKARMINT
ALKALMATLANNÁ LETT, VAGY ABBÓL TISZTIVÁLASZTÁSKOR
KIMARADT SZEGÉNYEBB VÁRMEGYE' TISZTJEIT A' KÖZ-
PÉNZTÁR' TERHE NÉLKÜL NYUGALOMBA FIZETÉSSEL
TENNI?

A' Hitelre tett Észrevétel és a' Világhoz, melyet irt a' Czenki Nap
Fia Toldalék' írójától. — Lásd Tud. Gyűjt. 1832. IX. K. lap 43.

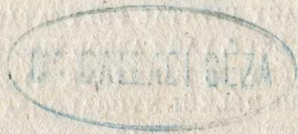
3.

BUDÁN,

A' KIRÁLYI EGYETEM' BETŪIVEL.

1836.

-15-

Fénylik Egünk jó Urunk'
Védő szárnya alatt. A' Magyar' Istene
Őtet tartsa soká, Nesztori évekig!

MÉLTÓSÁGOS

PETHÓFALVAI

UZOVICS JÁNOS ÚR,

BŐ CSÁSZÁRI 'S KIR. FELSÉGE' HELYTARTÓI TANÁCSOSA,
TEK. ESZTERGOM VÁRMEGYE FŐISPÁNYI HELYTARTÓJA,
SZENT ALKOTÁSUNK' VÉDJE, AZ IPAR' GYÁMJA, AZ IRÓK
PÁRTOLÓJA, HONNUNK' SZÉP LELKŰ KIMŰVELT FIÁNAK

mély tisztelettel szenteli

a' Szerző.

WILSON

1871

WILSON & SONS

PRINTED AND PUBLISHED BY
WILSON & SONS, 15, N. BROADWAY,
NEW YORK.

Különös köszönettel érzem magamat lekö-
telezve T. Úr eránt, hogy illy nagy fon-
tosságú tárgyróli kéziratával kívánt meg-
tisztelni, annál nagyobb örömmel fogadom
szives ajánlását, minthogy magam is régolta,
és különösen az e' folyó év' Szent András
Hava' 3dik és 8dikán tartatott Tisztiválasz-
tás alkalmával győzettem meg, melly hasz-
nos sőt szükséges volna, a' Vármegyék'
Tisztviselőiről gondoskodni. Budán Kará-
cson hava' 1ső napján.

Uzovics János, m.pr.

Kevélyen jár a' bűn , virtust tapodva
'S kérkedik , ha sír a' nyomattatott ,
De a' nemes , kit a' jaj meghatott
Megáll felette , szívben szomorodva.
Lelkében osztán szent érzelmi kelnek ,
'S az emberiségnek főbéllyege ,
Mint a' tavasznak tiszta kék ege
Enyhülést ád a' dagagó kebelnek.
'S mikor hegedve van , mély vérezése
Emberi tett fénylőn , az emberen —
Övé ekkor a' mennyek' érzése ,
'S jutalmad nem más — hálá könnyi lésznek
Tettid' érezve a' buzgó eren ,
Mellyek TÉGEDET még nagyobbá tésznek.

Europa' akármelly országát, vagy tartományát tekéntyük meg figyelemmel, ugy találjuk, hogy nints egy is azok közül, melly a' Státus akárminemű szolgálatajában, előregült, vagy hivatala' folytatására, akárhogy alkalmatlanná lett férfiakat, hogy hanyatló napjaikban, tisztességesen halálokig élhessenek, nyugalom pénzrel, penzióval, meg ne vigasztalná.

Magyar Honnunkban, a' katonai rendnél az előregült, és a' szolgálatra alkalmatlanná lett Tisztek' 's vitézeknek rangjokhoz, mellyben szolgálatjok' elhagyták alkalmazva, mindenkinek nyugalompénz adatik.

A' világi hivatalokban is Honnunkban, a' Dicastoriumoknál, millyen az udvari Magyar Kancellária, Királyi Helytartói Magyar Tanács, udvari királyi Magyar Kamara, Septemvirátus, királyi, és Kerületi Tábláknál lévő előregült, 's alkalmatlanná lett Méltóságok, hivatalbeliek, a' szegényebbek, bizonyos fizetéssel nyugalomba tétetnek. Sőt

A' szabad királyi városi Tanácsbeliek, Senátorok örökösen megtartván hivataljok, bár két, három évig betegségek, vagy vénségek miatt Tanácsülésbe ne menjenek, fizetések' szedik, és azt halálok' órájáig el sem vesztik.

A' mi több, a' gazdag és józanon gondolkozó földesuraságoknál, Honnunkban az elvénült hivatalbeliek, szolgák, ha 12 évig az uradalomban

szolgáltak, fizetéssel nyugalomba tételnek — mint ezt a' Nádor, Herczeg Károly, Esterházyak, Pálffy, Batthyáni, Grasalkovics, Esztergomi Érsek, és majd minden Püspökök, Káptalanok uradalmiban szolgált, 's alkalmatlanná lett nyugalompénzből élő hivatalbeliek és szolgák, számtalanon bizonyítják.

A' T. N. Vármegyék' tisztségében, szolgálatjában, melly pedig egyenesen a' közjót arányza, 's a' társaság csend, békes maradása, virágzása, egyszóval boldogságáért alkottatott, ha a' Tisztviselek előregeznek vagy az ifjabbaktól helyekből kimozdítatnak, nyugalompénzt éppen nem nyernek, 's gyakran megtörtén, hogy azok a' férfiak, kik hasznos szolgálatokat tettek a' Státusznak, utol napjaikban, vagy más nemes szívű jótétéből éldegélnek, a' más nyakán tengődnek, 's néha koldulni is kénytelenek — vagy a' magok tulajdon vagyonokból viselt tisztségek' megalacsonyítására, mint napszamosok nyomorognak. Mi ennek oka? régibb időben midőn Hazánkban csak Donátárius Nemesek voltak, törvénnyel kellett parancsolni, hogy a' Vármegyé' tisztségét a' Nemes felvállalni tartozzon. A' Donátáriusok gazdagok lévén, ha tisztségek' lettek, vagy abból kimaradtak, nyugalompénzre nemszorultak, a' magokéból könnyen élhettek; de miolta a' ditsőséggel országgló Felsőges Austriai ház' királyi pálczája alatt, az ármalista nemesek' száma Honnunkban felette megsaporodott, 's azok is csak azon joggal, 's szabadsággal, mellyel a' donatarius nemesek birnak, törvényink szerint élnek, — valamint azon kényszerítő törvényre, hogy a' Nemes a' Vármegyé' tisztségét felvállalja, Hazánkban többé semmi szükség nints; azonkép' az ármalistáknak, kik a' Vármegyé' tisztségében, csak úgy mint a'

donátáriusok, bevétetnek gyakran azon igen szűkre szabot fizetéseknel egyebek nem lévén, hivatalos foglalatok, gazdálkodni sem engedvén, ha tisztségekből akarmimód kimaradnak, alég élhetnek.

Az emberiség szóllal fel ezen tisztviselő férfiakért, kiket a' Magyar nemes gondolkodás könnyezve sajnálhat. Nem méltók e' ezen valódi Honfiak, kik a' közjóért fiatal életet feláldozták, hogy idős korokban fizetéssel tétessenek nyugalomba? Elmúltak már a' régi napok — az emberiség világol korunkban — dicsóséggel országló béke Istenünk, legjobb Monarchánk, Titusunk illy szent aránnya, minden jót, igazságost kegyelmesen megengedni kész.

Nagy kérdés valóban, mi fondból kellene ezen a' közjóért munkálódó, 'selöregült Vármegye' Tisztviselőinek, nyugalompénzt adni, hogy sem a' nemzeti alkotás, valamelly szokatlan fizetéssel meg ne sértődjön, e' szűk pénz' idején a' nemesség se terheltessen, annyival inkább az adózó jobbágy ne sanyargattasson.

Ha minden T. Vármegyék, a' Királyi vagy Papi tized' kibérlésében, olly szerencsések volnának, mint T. Somogy Vármegye, melly 1723dik évi egy Törvény Czikkely mellett, az egész Somogy Vármegye' tizedéért csak 3000 for. ad — a' mitöbbs az 1811dik 15dik Mártiusi királyi Patens' következésében, mellyhez az adósok, a' Törvény's köz-igazság' felretétével, jó lelki esméretek' ellenére is, örömmel ragaszkodnak még most is váltó pénzben fizet — így nem lenne semmi szükség az elöregült Vármegyék' tisztviselői nyugalom pénzéről gondoskodni. Nincs e' Somogy Vármegyének, ki valaha a' Pannonhegyi Abással, a' tized eránt ezen béregyezést tevé, mellyet Törvénykönyvünkben is

örökösítés végett beiktatni kívánt, igaz joga, a' kebelében lévő birtokosokra nézve, az árendát annyira felemelni, hogy abból a' Nemes Vármegye' szolgálatjában elaggott tisztviselők' nyugalompénze kiteljen? még akkor is más Megyebeli birtokosokhoz képest igen csekélyt fizetnek, a' Somogy Vármegyei birtokosok, 's a' hason törvény alatt élöket tekéntvén, melly könnyen megtennék ezt, de a' Somogyi Megyében a' nemesség birtokos lévén, az ő Tisztviselői is közbirtokosokból választatván, ha Tisztségek' elhagyják, vagy abból ki esnek nyugalompénzre azért nem szorulnak, — az ön javaikból könnyen élhetnek. — Ezen Somogyi szerencse, tudtomra más egyéb nemes Vármegyét nem ért, más Megye ezt nem használhatja, annyival inkább az egész országra alkalmazható nem lehet, 's illy könnyen e' Hazában, a' kívánt arányra pénzt, öszve nem gyűjthetünk.

T. Nyitra és Posony Vármegyék, mint az akkori hírlapok hirlelék, igen bölcs gondolatból, a' szükséges kórház alapítására Bálokat rendeltek, és Nyitra Vármegyében ugyan évenként ma is tartják, hova minden Megyebeli és kül Vármegyék' Nemesi meghivatvan, a' bemenetel árával az arányt segíték és gyarapítják ma is. A' kórház, mind Nyitrán, mind N. Szombatban elkészült — légyen örök áldás a' Nemes Vármegyék' akkori Tisztviselőire — a' késő onoka köszönettel említi a' jógondolatot, a' kórházban felgyógyultak pedig, hálát 's nefelejtset hintnek azon Jelesek' gyászhanthira. — Illy nagy arányra, mint a' Vármegye' Tisztviselőinek adandó nyugalompénzre, valamit ugyan érne, e' gondolat minden Vármegyében gyakorlása, de az igaz arányt tökéletesen ezzel elérni lehetetlen.

Adott már ugyan T. Arad Vármegye jó példát

Honunknak, hol a' gazdag földesurak, meglehetősumma pénzt raktak össze, mellynek kamatjából, az előregült szegényebb kimaradt Vármegye' Tisztjeit annak idejében majd nyugalompénzel jutalmazták. — Ez ugyan a' legnemesb tettek közé tartozik, és hogy köszönettel a' Honn örökre feljegyezze, nagyon érdemes; de az illy nagy lélekből származott adományok, vagy soha, vagy igen sokára emelődhetnek olly tőkepénzre, mellynek kamatja a' kívánt arányra elég lehetne. Azonban vannak több olly nemes vármegyék, hol gazdag birtokosok nem lévén, az illy nemes érzésből származható adakozáshoz igen kevés remény lehet.

Az igaz honfi főboldogsága honja' java, azért élni, mindenét azért áldozni kiki tartozik, ha más-kép nem, gondolattal, tanáccsal a' közjót eszközölni mindenki köteles. — A' késő onoka hálával tiszteli a' valódit, sirjához jár igaz Honfiságát tanulni, és bókol emlékének.

E' szempontból egyedől, nem mutogatásból, vagy hír névre valo vágyásból kívántam most is édes nemzetemnek olly javallatot előadni, mellynél fogva a' közkincstár, földesurak' kényszerítése, s az adózónép' terhe nélkül, a' nemes vármegyék' szegényebb tisztviselői, ha tisztségek elhagyni kéntelenek, nyugolomban, fizetéssel tétethetnék.

A' legújabb statistikus író Demián úr' előadása szerint magyarországbn van gabona termő föld:

	5,897,218 hold
rét	1,486,096 —
szőlők	911,476 —

összesen . 8,295,490 hold.

Minden hold földtől, annak használója, vagy tu-

lajdonosa ajándékozzon 9 pengő krt, — ez térsen 1,244,522 for. p., mellynek kamatja körül belől évenkent 74660 f. p. — Ez igen megfelelne a' jóaránynak, 's ebből a' kimaradt vármegyék' Tisztjei éltek' utoljáig nyugalompénzek nyerhetnék. — Nálam a' helységben van 1395 hold, Birtokos 's lakostársaimmal gondolatom közlém, ők e' jóarányra egy holdtól nem 9, hanem 15 kr. p. ajánltak, és ígértek. Jól esmérvén kedves Honom, Honfitársim nemestettekre való hajlandóságokban, erősen bizakodva, bátran állítom, hogy a' Nagyméltóságú királyi helytartói Magyar Tanács' közhírré tétele ez arányzatban ha megtörtén, 's a' nemes vármegyék' buzdító, lelkesítő felszólítása, 's megkeresése mellett, ezen csekély ajándékot, örömmel teszik Honfitársim.

Nyugalompénz, csak olly Tisztviselőknek adasson, kiknek fekvő jószágok nincs, 's kiknek azt adni a' nemes vármegyék' szükségesnek vélik. Mindenkinek rangjáhozképest, mellyben tisztségét elhagyni kéntelen volt, nyugalompénz adasson, 's ennek mennyiségét a' Királyi Magyar Helytartói Tanács határozza el; valamint a' tőkepénzre is, ugyan a' Helytartói Tanács a' penzionale institutummal vigyáztasson, de a' nemes vármegyék' ajánlását, vagy kinek azok nyugalompénzt adni szükségesnek vélnék, a' Helytartói Tanács azt, hátra éppen ne vethesse.

Tagadhatatlan lévén az, hogy vannak olly Nemes Vármegyék, mellyek' tisztjei gazdag földesurak lévén, nyugalompénzre éppen nem szorultak, az illy Nemes Vármegyék, a' beszédett 9 kr. ajándékot a' Helytartói Tanács' rendelése alá adják, vagy azon tekintetből, hogy a' más Megyék' szegényebb Tisztjei nyugalompénzel illendőbb, jutalmaztassa-

nak, vagy azért, hogy idővel gyűljön az, olly tőkepénzre, mellynek kamatja által, a' házi pénztár a' Vármegye Tisztjei' fizetésére nézve, megkéméltetik.

A' nyugalompenz három hónapban fizetődjön. A' penzióthúzó' életben létéről, lakó, vagy tartozkodása helyén lévő Paptól, hitelesen aláírt bizonyítvánnyal tartozzon a' kirendelt helyen, hol nyugalompenze fizetődik, megjelenni.

Ha netán e' kamatból valamelly rész fent maradna, azt mindenkor a' tőkéhez kell tenni; én reménylem, félszázad után a' nemes Vármegye' Tisztjeit, a' Házi pénztárból nem lesz szükség fizetni. — Ezen tőke annyira fog nevedekni, hogy ennek kamatja, a' hivatalban lévő Vármegye' Tisztjei' fizetésére is, elegendőkép' szolgálhat; mennyivel fog akkor a' szegény adózónép' sorsa könnyülni?! mindenki átlátja.

Volt szerencsém több Nemes Vármegyék' Tisztválasztása alkalmával vendégkép' megjelenni, 's úgy tapasztalám, hogy valamint a' Főispányok', úgy a' Rendeknek is a' volt akaratjuk, hogy a' hivatalban lévő Tiszteket, majd nem csak az arányból, mivel élelmeiktől megfosztani, a' legnagyobb igazságtalanság lenne, ujjont választattak, 's mindent el is követtek, e' dicséretes szándék' kivívására. — A' tanult nemes ifjuságnak nem lévén más kinézete a' vármegye Tisztségénél, ez valóban szomorú lehet, hogy henyélve tölteni kéntelen fiatalkora' napjait, 's várni kell a' vénfa kidültét. — E' Javallat szerént, ha az előregült tisztek nyugalompenzt nyernek, a' Rendek' azon való aggodalma, hogy miből éljenek utol napjaikban, azon közjóért fáradozott Tisztviselők,? megszünvén, az ifjak helyekbe ülhetnek, 's fiatalságokban tehetnek hasznos szolgálatot a' Hazának. A' Tisztválasztáskor, azon ille tlen

irtóztató lármák, huzakodások sem lesznek, 's nem lesz ok, az örök harag és gyűlölségre, melyet most fájdalmasan tapasztalnunk kell, az előregült tisztviselők, magokat ki sem neveztetik, csupán nyugalom pénzért teszik folyamodások' — 's így a' szeretet, barátság, melly most több helyen számkivettetett, kezet fogván a' Megyékben, egymást ölelgetik, és a' legjobb rend, melly a' dolgok' lelke, tündökölni fog köztünk, — nem lesz így majd szükség Törvényink' félre magyarázására, hogy minden három évben, a' volt Tisztek helyet, ujjakat válasszunk, az előbbieket ne is emlitsük, nem fogjuk hallani a' Gyűlésekben azon alaptalan kivánságát sokaknak, hogy az Alispányokat, ha két tisztválasztást szerencsésen ált érhetnek, többé még csak candidálni sem kell.

Ha é' Javallatnál fogva, a' vármegyék' szegényebb Tisztjei, hanyatló napjaikban nyugalompénzel megvigasztaltatnak — örvendni fogok — ha lesz olly köztök, ki ezért rólam emlékez' — szerencsés lések — ha arányt nem érhet jógondolatom, honnom' valódi fiai jó neven vegyék, bennem a' szándék megvan, 's az ipar lángol honfi keblemben.

